

K súčasnému stavu a rozvíjaníu environmentálnej výchovy a vzdelávania v pedagogickom smere vysokoškolského štúdia

L. Seko: To the Present State and Development of Environmental Education in Pedagogical Line of University Study. Život. Prostr., Vol. 30, No. 3, 131–133, 1996.

In the study programmes of pedagogical line at university study of environmentalization the content of education and teaching has at present intentions of sustainability development, a different level. It advanced most significantly in study branches of natural sciences, but as environmentalization of the content of study plans concerns everybody, it is apparent also in the so called non-environmental study lines and subjects.

From the viewpoint of aims of National strategy in environmental education we suggest:

- To initiate the study programmes of pedagogical study line at every university study in lower classes the so called environmental minimum.
- In other study branches finished by curricula an environmentalization of the content of education to take care of the environment should be implemented.
- To prepare the graduates of pedagogical study line in the qualifications: environmentalistics - biology, geography, chemistry, history, and international languages.
- To be effective in formation of a new orientation of value - attitudes to take care of environment on principles of sustainable life development strategy.
- In the field of information science to form in the Centre of environmental education (SOFRON) at the Faculty of Natural Science of Comenius University in Bratislava a database for the computer network SANET MS SR.

Environmentálnu výchovu považujeme za proces celoživotného vzdelávania a výchovy obyvateľov k starostlivosti o životné prostredie. Jej základy sa formujú už v predškolskom, podstatne sa rozvíjajú v školskom období. To si vyžaduje stanoviť ciele a obsah školského i mimoškolského systému environmentálnej výchovy. Zastávame názor, že cieľom environmentálnej výchovy je:

1. Poskytnúť poznatkovú bázu na pochopenie javov a vzťahov v životnom prostredí, ako aj poznatky na riešenie modelových problémov súvisiacich so starostlivosťou o životné prostredie.

2. Súbežne vytvárať novú hodnotovú orientáciu a postoje človeka vo vzťahu k prírodnému systému životného prostredia na princípoch tzv. neantropickej etiky, ktorej podstatou je rešpektovanie rovnakého práva na život všetkých organizmov.

Obsah poznatkovej bázy je daný nielen stavom štúdia vedných odborov a spoločenskej aplikácie poznatkov o životnom prostredí, ale najmä úpravou environmentálnych poznatkov na vek školskej mládeže a organizáciou vedomostnej úrovne na jednotlivých stupňoch škôl. Pri formovaní nového hodnotového systému treba skúmať výsledky vedeckej i technickej tvorivosti

nielen vo vzťahu k ekonomickému či sociálnemu efektu, ale predovšetkým k možným environmentálnym rizikám a získané poznatky transformovať do sociálnych aktivít spoločnosti, hlavne do výchovného systému. Základy výchovy k starostlivosti o životné prostredie sa formujú, ako sme už spomenuli, najmä v školskom období. Z hľadiska implantácie zásad štátnej environmentálnej politiky do oblasti environmentálnej výchovy a vzdelávania v školskej sústave sa vynára potreba venovať pozornosť najmä príprave budúcich pedagógov pre rôzne druhy a stupne škôl. Na tradičných univerzitách sa preto okrem odborného štúdia rozvíja aj pedagogický smer pre základné a stredné školy.

V súčasnosti je environmentalizácia obsahu vzdelávania v študijných programoch pedagogického smeru značne rozdielna. Vyplýva to predovšetkým zo stavu štúdia prírodovedných a spoločenskovedných odborov k životnému prostrediu a transformácie poznatkov do vzdelávacieho procesu.

Environmentalizácia obsahu vzdelávania v pedagogickom smere najvýraznejšie postúpila v prírodovedných študijných odboroch (geografia, biológia, chémia, fyzika). Sú tu však určité rozdiely. Napr. v študijnom odbore biológia výraznejšie postúpila ekologizácia a ekosozologizácia študijných programov pri tvorbe študijných plánov a osnov. V študijnom odbore geografia je výrazný posun v environmentalizácii študijného programu k starostlivosti o životné prostredie, najmä na poznatky o väzbách krajinného systému z hľadiska ochrany a tvorby životného prostredia. V študijnom odbore chémia sa environmentalizácia obsahu vzdelávania orientuje napr. na technológiu spracovania odpadov a pod.

V pedagogickom smere sa vyžaduje environmentalizácia obsahu študijných plánov nielen tých študijných odborov, ktoré sú zamerané na väzby medzi prvkami prírodného a sociálno-ekonomického systému životného prostredia človeka, ale aj neenvironmentálnych študijných odborov.

Z hľadiska cieľov Národnej stratégie environmentálnej výchovy, vychádzajúcej zo štátnej stratégie environmentálnej politiky, treba na fakultách s pedagogickým smerom štúdia dosiahnuť environmentalizáciu výučby vo všetkých študijných odboroch, aby všetci absolventi získali (aspoň minimálne) odborné poznatky k starostlivosti o životné prostredie.

Vzhľadom na to, že absentuje vedný odbor environmentalistika a tradičné vedné odbory rozvíjajú z vlastného predmetu štúdia prístupy prevažne k jednotlivým zložkám životného prostredia, ich výstupy majú čiastkový charakter, takto sa dostávajú aj do študijných programov a neposkytujú komplexné poznatky o životnom prostredí.

V súčasnosti v študijných programoch pedagogické-

ho i odborného smeru štúdia absentuje predmet, ktorý by komplexne a kompletne poskytoval poznatkovú bázu o fungovaní supersystému, akým bezosporu životné prostredie je. Preto odporúčame, aby v študijných plánoch pre nižšie ročníky všetkých študijných odborov pedagogického smeru boli zaradené povinné predmety, tzv. environmentálne minimum: Náuka o životnom prostredí (Environmentalistika) a Ekológia. V ostatných študijných predmetoch treba osnovami dotvoriť proces environmentalizácie obsahu vzdelávania k starostlivosti o životné prostredie.

V súlade s cieľmi Medzinárodného vzdelávacieho programu o životnom prostredí (IEEP), organizovaného UNESCO a UNEP v prvej polovici poslednej dekády nášho storočia sa na Slovensku v pedagogickom smere štúdia vyprofiloval študijný odbor Environmentalistika. Prírodovedecká fakulta UK v Bratislave zabezpečuje prípravu frekventantov v študijnom odbore environmentalistika v kombinácii s biológiou alebo chémiou.

Budovanie hodnotovej orientácie a postojov k starostlivosti o životné prostredie v intenciách trvalo udržateľného rozvoja si vyžaduje osvojenie nového systému hodnôt na princípoch spomínanej tzv. neantropickej etiky. Pri formovaní vedomia poslucháčov treba dbať na to, aby sa princípy nového hodnotového systému výchovne rozvíjali:

1. nielen počas procesu výučby, ale vo všetkých ostatných činnostiach fakulty pri napĺňaní konkrétnych spoločenských a ekonomických potrieb,
2. zapájaním sa do riešenia vedeckovýskumných programov katedier, ústavov, ŠVOČ, terénnych prác, exkurzií, školských praxí a pod.

Osobitným problémom je ďalšie vzdelávanie absolventov po nastúpení do praxe. Z tohto hľadiska odporúčame organizovať:

- Krátkodobé kurzy environmentálnej výchovy pre učiteľov, riaditeľov, inšpektorov, pedagogických poradcov a zamestnancov školských správ.
  - Krátkodobé kurzy pre učiteľov o stave a riešení environmentálnych problémov v regióne a možnostiach využitia GIS v environmentálnej výchove.
- Prostredníctvom metodických centier zabezpečiť:
- špecializované školenia o interaktívnych metódach a modeloch výučby, o príprave osnov výchovnovzdelávacích programov a učebných osnov,
  - poradenstvo pre pedagógov,
  - sústavnú informovanosť,
  - postgraduálne štúdium zamerané na didaktiku environmentalistiky.

Ďalší problém v environmentálnej výchove predstavuje informatika. V súčasnosti je nedostatok prístupných databáz o stave environmentalizácie obsahu vzdelávania a výchovy na všetkých stupňoch a druhoch škôl. Na základe záverov 1. národnej konferencie

"Stratégia environmentálnej výchovy a vzdelávania na školách a vo svete" z apríla 1994 a poverenia Ministerstva školstva SR sa na vysokých školách začala budovať databáza informačného systému v Centre environmentálnej výchovy (SOFRON) na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave pre počítačovú sieť SANET MŠ SR. Databáza obsahuje údaje o environmentálne orientovaných študijných odboroch a o stave environmentalizácie študijných plánov a osnov predmetov odborného a pedagogického smeru štúdia na fakultách vysokých škôl Slovenskej republiky. Ďalej sa budú budovať, udržiavať a aktualizovať databázy o vybraných informáciách zo zahraničia, o environmentálne zameraných aktivitách na vysokých školách a mimo nich a o odborníkoch – environmentalistoch.

CEV (SOFRON) organizuje textové súbory tak, aby počítačová sieť SANET MŠ SR bola k dispozícii všetkým užívateľom. To však vyžaduje, aby jednotlivé fakulty VŠ prostredníctvom serverov v programe GOPHER, resp. WWW, poskytovali požadované údaje o svojich študijných programoch.

Budovanie takéhoto informačného systému, ktorý posluží všetkým užívateľom, vyžaduje pochopenie nielen partnerských fakúlt vysokých škôl, ale aj podporu MŠ SR. Činnosť informačného centra v súčasnosti zabezpečujú pracovníci Katedry ekoszológie a fyziotaktiky a Centrálného výpočtového strediska PRIF UK v Bratislave.

* * *

Environmentalizácia obsahu vzdelávania a výchovy v intenciách trvalo udržateľného rozvoja má v študijných programoch pedagogického smeru vysokoškolského štúdia v súčasnosti rozdielnu úroveň. Najvýraznejšie postúpila v prírodovedných študijných odboroch. Environmentalizácia obsahu študijných plánov a osnov sa však týka všetkých, aj tzv. neenvironmentálnych študijných odborov a predmetov.

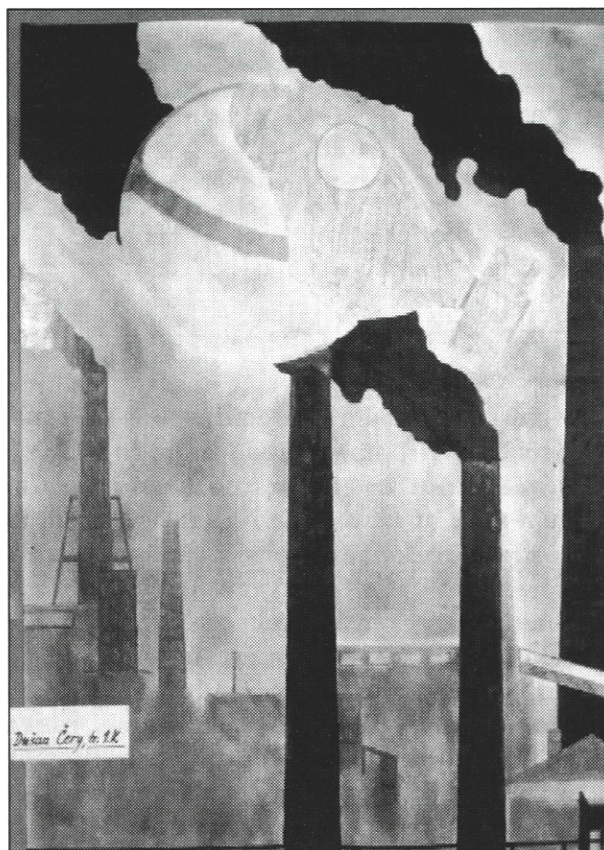
Z hľadiska cieľov tvorby Národnej stratégie environmentálnej výchovy odporúčame:

- V študijných programoch pedagogického smeru štúdia vo všetkých vysokoškolských študijných odboroch zaradiť v nižších ročníkoch predmety tzv. environmentálneho minima.

- V ostatných študijných predmetoch osnovami dotvoriť environmentalizáciu obsahu vzdelávania k starostlivosti o životné prostredie.

- Pripravovať absolventov pedagogického smeru štúdia v študijných aprobáciách: environmentalistika – biológia, geografia, chémia, história, resp. svetový jazyk.

- Výchovne pôsobiť na utváranie novej hodnotovej orientácie – postojov k starostlivosti o životné prostredie na princípoch stratégie trvalo udržateľného života.

- V oblasti informatiky budovať v Centre environmentálnej výchovy (SOFRON) na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave databázu pre počítačovú sieť SANET MŠ SR.

Literatúra

- Lisický, M. J., 1991: Životné prostredie ako výskumný a výchovný problém. In Stredoeurópsky seminár o životnom prostredí. SZOPK, p. 9–13.
- Lisický, M. J., 1992: Ekologická, ale najmä environmentálna výchova. Život. Prostr., 1, p. 5–7.
- Ružička, M., 1992: Úsilie o ekologickú gramotnosť. Život. Prostr., 1, p. 21–22.
- Ružička, M., 1993: Practical Seminar Study Teaching of Ecology. Acta Environmentalica UC (Bratislava), L, p. 37–42.
- Seko, L., 1994: K environmentalizácii obsahu vzdelávania a výchovy na vysokých školách. Zborník konferencie "Stratégia environmentálneho vzdelávania a výchovy na školách Slovenskej republiky a vo svete". Strom života a MŠaV SR, p. 54–60.